

RUHÁZKODÁS TÖRTÉNETE

Összeállítás a ruházati iparról

Tartalomból: Bevezetés
Ruházkodás története
Varróeszközök fejlődése
A varrógép feltalálása
Férfi és női szabóiparról

Különös tekintettel a Jászapáti működő iparosok tevékenysége

Összeállította: Bagi Imre nyugdíjas ált. iskolai szaktanító

Jászapáti, 1972. július

RUHÁZATI IPAR

A ruházati ipar a könnyűipar egyik ága. Magába foglalja a textilruházati ipart, a kötszövő ipart, a bőr- és szőrmeruházati ipart és a cipő ipart.

A ruházati ipar területe községünkben lényegesen gazdagabb, mint a textiliparé. A ruházati ipar minden ága, kisebb- nagyobb mértékben megtalálható, illetve megtalálható volt községünkben.

Ez a tény az alábbi felsorolásból is megállapítható:

a/ Textilruházati ipar

Ma is megtalálható iparok:

- férfi szabóipar
- női szabóipar

Az elmúlt években működő, ma már nem található iparok:

- fehérneműkészítő ipar
- szűrszabó ipar

b/ Szövőipar

Takácsipar

c/ Kötszövő ipar

Váci Kötöttáru Gyár részlege

d/ Bőr- és szőrmeruházati ipar

Szűcsipar

e/ Cipő ipar

Cipész ipar

Csizmadia ipar

Férfiszabó, nőiszabó, cipész iparban a magán kisiparosok és a szövetkezeti ipar egyaránt megtalálható.

A második világháború előtt községünkben csak magán kisiparosokkal találkozhattunk a ruházati iparban is. Ezután, lényegesen megváltozott a helyzet, úgy a férfi és a női szabó, mint a cipész iparosok között. Ezen iparokban is megalakultak a kisipari termelő szövetkezetek. A működő kisiparosok zöme a szövetkezeti utat választotta. Maradtak ugyan magán kisiparosok is, de ezek főleg az idősebb korosztályhoz tartozók voltak.

Textilruházati iparra vonatkozó összeállításom az alábbi csoportosításra tagolódik:

1. ruházkodás története
2. varróeszközök fejlődése
3. a varrógép feltalálása és fejlődése
4. a divat alakulása
5. férfi és női szabó iparra vonatkozó adatok Jászapáti községében

1. RUHÁZKODÁS TÖRTÉNETE

Az öltés- és varrásfajták kialakulása

A varrás olyan művelet, amellyel egyes különálló kelmedarabokat fonallal összeerősítünk. Célja a ruha vagy egyéb használati tárgy készítése szövetből.

A varrás technikája lépésről lépésre együtt fejlődött a civilizációval. Ez a ruha csupán szőrmés állati bőrből volt ugyan, de valami módon mégis össze kellett erősíteni. Fonal gyanánt növényi

rostot, állati belet vagy keskenyre hasított bőrcsíkot használtak. Ezt a kezdetleges fonálfélét halszálkára vagy tüskére kötözték, mert ezzel a túalakú szerszámmal lyukat fúrtak a bőrön és azon fűtték át a fonalat. Ebben az időben kizárólag a nők feladata volt a ruhakészítés.

Ez az egyszerű bőrtakaró, amely megvédte az ember testét az éghajlati és légköri behatásoktól, idők folyamán – a civilizáció fejlődésével – nagy változáson ment át. Megváltozott a ruha anyaga. Az ember megtalálta a fonal és a szövetségzés módját, megváltozott tehát a ruha alakja is. Ezeket a változásokat az éghajlati viszonyok a cserekereskedelem kialakulása és az egyes népek sajátos jellege is befolyásolta.

A ruha anyagának változásával természetesen fejlődésen ment át annak feldolgozási módja is: finomodott, bonyolultabbá vált. Kialakultak a különböző öltözetdarabok, tehát a ruhakészítés módjai is megszorodtak. A bőrruhát a szövetből készült kendőruhák váltották fel.

Az igények növekedésével az ember a varráshoz használt eszközök tökéletesítésére törekedett. Ezzel egyidejűleg természetesen javult a varrás minősége, és szebb lett a külseje is. Az egyszerűbb összeerősítő öltéseken kívül díszesebb, bonyolultabb öltéseket is kezdtek használni. Az emberiség története folyamán a varrást mindig az egyik legfontosabb kézügyességnek tekintették, amely sok másféle technikai eljárásnak is alapját képezte.

Az öltésfajták a kendőruhák viselésével szaporodtak, mert ezeknek a végeit valamiképpen el kellett dolgozni, hogy ne foszlódjanak. Kialakultak tehát a különféle szegővarrások, beszegési formák, majd ezeket az elkerülhetetlenül szükséges varrásokat az emberi leleményesség és díszítő kedv a ruházat díszítésére használta fel. A ruhákat cifrábbakká tették, kihangsúlyozva azzal is, hogy az alapanyag színétől elütő színű fonallal varrták.

A görögök már ismerték és ruháik szegélyein alkalmazták is az aranyhímzést. A keleti népek is ismerték és használták a hímző öltéseket ruhadísz gyanánt, ezt bizonyítják a Krím- félszigeten talált aranyhímzésű szövetdarabok. A rómaiak ruháik övét és szegélyeit az aranyhímzésen kívül gobelin, lapos és keresztzemes öltésekkel díszítették. Ők ezeket a díszítő öltésfajtákat az egykorú feljegyzések szerint a keleti népektől tanulták el.

A varrástechnika fejlődése lehetővé tette, hogy a kendőruhákat a szabott ruha váltsa fel. Szabott ruhából több, különböző anyagú és formájú ruhadarabot vehetett fel egyszerre magára az ember anélkül, hogy az kényelmetlen lett volna.

A testre szabott ruha egyes részeit úgy kellett összevarrni, hogy könnyen le- és felvehető legyen. Ki kellett találni a ruha nyakkivágásának különféle szabályozási módját. A varrástechnika tehát ismét fejlődött, kialakultak a különböző hasíték (slicc) készítési eljárások és zsinór befűzési módok.

A női- és férfiruhák egészen a XIII. század végéig elől zsinórral fűzöttek voltak. A XIV. századtól kezdve azonban már kapoccsal és gombbal zárták a ruhákat. Az ujjak beállításával és kezelők készítésével kialakultak a ráncoló, befoglaló öltések és díszvarrások, a huroköltés és darázsolás.

A szabott ruha vonalainak kihangsúlyozása céljából a szerkezeti részek összeillesztésekor alkalmazott varrások mindinkább díszesebbekké váltak. Kialakultak a különböző arany-, ezüst-, szár-, fonott-, bog és láncöltésekből álló díszvarrások. Alkalmazásuknak eredetileg az volt az értelme, hogy a ruha egyes részeit ne csak jól, hanem szépen is erősítsék egymáshoz.

A díszítő varrásokból fejlődtek ki a szövet egész felületét kitöltő hímzések. A ruhahímzés a XII. században már önálló iparágga fejlődött, és Párizsban a XII. században már önálló „hímző” céhről tud a krónika.

A XII. század közepéig a ruha szabása és varrása házimunka jellegű volt és csak nők művelték. Mint céhbeli ipar 1152-ben tűnik fel a ruhaszabóság Németországban. Az akkori iparosok azonban csak kiszabták a ruhákat, a varrás továbbra is a nők házimunkája maradt.

A XIV. században nagy változáson ment át a ruhaviselet, bonyolultabb lett a ruha szabása és varrása is. Ebből az időből – a ruházat egyes részeinek (ujja, gallérok, ruhaalj) kibéleléséből – kialakultak a különféle nem látható öltések és összevarrási módok. Ebben a korban már Európa

szerte viselik az elől gombolódó férfikabátot, amit az ázsiai népeknél láttak és honosítottak meg Európában a velencei és olasz kalmárok.

A XV. századtól kezdve olyan korszakok következtek, amikor egy-egy ruha elkészítése sok-sok ezer öltést és hosszú hetek fáradságos munkáját jelentette a ruhák készítői számára. Ez a magyarázata annak, hogy számos kéziöltés és varrásfajta, amelyet még ma is használunk, ezekből az időkből származik. Ekkor már különbséget tesznek ruha- és kabátszabó között. A XVII. századtól kezdve pedig már férfi- és női ruhaszabóságra tagolódik a mesterség. A sok fáradságos munka, amellyel a ruhák készültek, mindig az uralkodó osztály igényeinek kielégítésére szolgált, a nép számára ezek a ruhák elérhetetlenek voltak.

A reneszánsz korban már nemigen látunk a ruhákon hímzés jellegű varrásokat. Helyettük paszomány és gomb van a ruhákon. A kabát- és ruhaujjakat, a férfinadrágokat bevagdalásokkal díszítették, és tarka vagy más színű szövetekkel bélelték alá. Ismét újfajta technikai megoldást kellett tehát kitalálni és kialakultak a különböző bélelő varrások, tűző öltések és gomblyukkivarrási eljárások.

A XVI. században a női és férfiruhákon megjelent a csipke és fodor. Ez ismét újfajta megmunkálást kívánt. A különböző ráncoló, sodró és szegző öltések ekkor jelennek meg a varrás technikájában.

A XVII. században úgy elborították a női és férfiruhákat csipkével, paszománnyal, gyönggyel és hímzéssel, hogy sokszor az alapanyag, vagyis a ruha kelméje alig látszott ki alóluk. A keresztelő, bog-, lapos és zsinóröltések ekkor éltek virágkorukat. A ruhák formája és a fűzőviselet elterjedése szükségessé tette a ruhák bélelését. Ebből a korból származnak a bujtatott szélrögzítő, illetve levarró (stafirozó) és a rejtett felvarró (holozó) öltések.

A rokokó korban találkozunk először a rejtett ruhazáródással. Ez újabb fejlődést jelentett a varrástechnika terén, mert amíg a férfiruhán ebben a korban van a legtöbb gomb és gomblyuk, a női ruha záródása nem látszik. Ekkor kezdték először alkalmazni a horgos kapcsokat.

A ruhák kidolgozása ezekben az időkben rendkívül bonyolult volt. Nemcsak a ruha díszítéséül alkalmazott fodrok, vattázások jelentettek aprólékos, pepecselő munkát, hanem az alsó ruha kidolgozása is. Az alsószoknyába kellett bedolgozni a különböző nádból és lószőrből készült szoknyavázakat vagy fémabroncsokat, amelyek kitarították a felsőruhákat. A ruha derekába bedolgozott fűző, ugyancsak rengeteg munkát jelentett. Ebben a korban kezdett ugyanis használatossá válni először a halcsont alkalmazása a fűzőkészlethez. A merevítő halcsontokat a béléssel együtt dolgozták be a derékba, ami igen megnehezítette a ruha kidolgozását, mert igen sok pántot kellett rádolgozni a halcsontokra, s mindezt kézi varrásokkal csinálták.

A reneszánsz és barokk korban használt fűzők elkészítése, illetve kidolgozása sokkal egyszerűbb volt, mert a fűzőt, amelyet a páncélművesek készítettek, csak be kellett bélelni.

A rokokó korban a férfiruhák kidolgozásához nagy mennyiségű vásznat és lószőrszövetet kellett felhasználni a mellényekhez és frakkokhoz, hogy azok megfelelő mereven álljanak. A férfifrakkok állógallérjának és széles kézelőjének kidolgozására ekkor kezdték alkalmazni a kelmeegyesítő (pikirozó) öltést. Ebben a korban a zsebek készítése is nagy fejlődésen ment keresztül. A középkorban az apró nélkülözhetetlen tárgyakat a nők (tűtokot, ollót, fémtükröt) az övükről lecsüngő tarsolyban, a férfiak (tűszerszámot, pénzeszacskót) bő kabátujjakban tartották.

A XV.-XVI. században, a nőknek alsószoknyájukra, a férfiaknak pedig a nadrágjukra varrtak rejtett zsebeket. A XVIII. században már megjelentek a férfi mellényeken és kabátokon a díszesen kidolgozott, zsebfedővel ellátott külső zsebek. Szükség volt rájuk, mert az órát és zsebkendőt ezekbe helyezték el.

A XIX. század elejének lenge kelmékből készült női ruháit már nem lehetett bélelni, sem a varrások széleit besodró, vagy más öltésekkel eltisztázni, mert az átlátszott volna a kelmén. A ruhák összevarrására ekkor kezdték alkalmazni az áthajtott úgynevezett francia varrást.

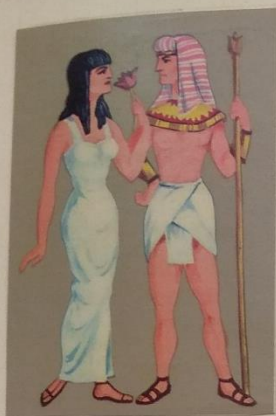
A XIX. század húszas éveitől kezdve különösen a fehérneművarrás fejlődik nagymértékben. A nők ismét sokféle fehérneműdarabot viselnek. Ezekben az újfajta fehérneműdarabokon (ing, női nadrág, fűzővédő, fodros alsószoknya, háló-, és fésülködő kabát) sok a hasíték, szegő és hímzéspánt bedolgozása. Az alsószoknyába bedolgozott csípőpárnák és merevítőnádak szükségessé tették a különböző bélelő és gomblyukpántok alkalmazását. E század 60-as éveiben viselt krinolin különösen sok és fáradságos munkát jelentett, mert a varrásokat mindenütt rátűzött pántokkal dolgozták el.

A férfifehérnemű varrása ebben a században sem volt egyszerű, mert a „Vatermörder”, az igen magas keményített inggallér – amelyet bélelni kellett, hogy merev tartású legyen – továbbá a mellfodrok, kézelők és keményített ingmellek egészen újfajta, többszörösen alábélelt varrás megoldásokat kívánt.

A fehérnemű készítés tulajdonképpen ennek a századnak a közepén kezdett külön ruhakészítési ággá fejlődni.

A XIX. századvégi gyakran ízléstelenül túldíszített női ruhák varrása igen nehéz, fárasztó munkát jelentett a ruhák készítői számára. A ruhákon alkalmazott sok paszomány, hímzés és csipkepánt bedolgozása, a ruhaszegélyek fonott szalaggal (tresszel) való befoglalása kifejlesztette a szalagos és pántos beszegő varrásokat és eltisztázási módokat (rollnizást, paszpolozást, endlizést, stb.).

A különböző korok ruháit a XX. század divatja váltotta fel. Ez a változat egyszerűbb vonalú és szabadabb mozgást biztosít. /Fenti szövegrész megtalálható a „Férfiruha szabás-varrás ismeret” c. Szakmunkásképző- iskolai tankönyvben./

Egyiptomi nő „kalazirisz”-ben.

A férfi katonai, tipikus körgallérban és kötényben, fejekendővel.

I. e. XXIV. század

Egyiptomi uralkodók viseleti koronáján a fáraót megillető „ureus” kígyó és sasfej látható. A szakáll felszerelhető, gallérja és kötélye aranydíszes. A női ruha gallérját drágakövek ékesítik.

I. e. XIV. század

Az asszírok viseletét a rajdruha jellemzi, s ez egyben rangjukat is jelzi. Hajjukat és szakállukat fémszállal fújták át.

I. e. IX. század

Görög polgári „khanisz”-ban.

Görög nő „khiton”-ban.

I. e. VI. század

Görög férfi „himation”-ban.

Görög nő „diploidon”-ban.

I. e. III. század

Zoroastriai pap, „epod”-ban.

Zoroastriai nő, „kalazirisz”-ban.

„Sál”-al fején, „esarp”-al övvel.

I. e. II. század

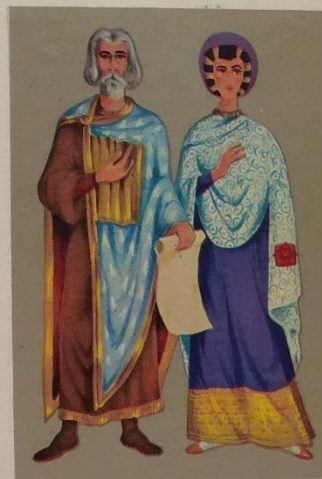
Római nő hosszú tunikában „dalmatika”-val és „pallón”-al.
 A római férfi „fascēs” viselő
 lictor rövid tunikában „penu-
 lula”-val.

I. e. I. század

Előkelő római nő hosszú
 ujjú tunikában „pallá”-val a
 fején és a vállán.
 A férfi togában.

I. e. I. század

Vémes bizánci férfi „dal-
 matika”-ban „tablion”-os pa-
 lastját „fibula” tartja
 össze.

Előkelő bizánci nő, gazda-
 gou himzett tunikában, pa-
 lasttal.

VI. század

Egyszerű frank nő gyapjú
 szőnyegben és vasszal ingben.
 Frank férfi rövid tunikában,
 gallia nadrágban. Lábbeli-
 je szőnyegből csavart
 IX. század

Vémes frank férfi és nő a
 germánoknál, normánoknál
 és galloknál általában
 szokásos viseletben.

XI. század

A velencei előkelő nők és
 férfiak viselete.

XII. század

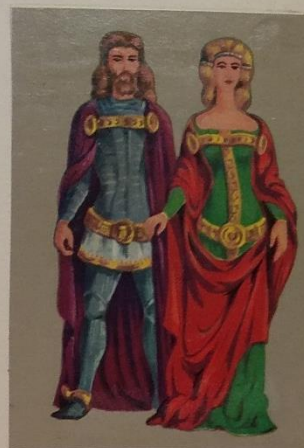
Uemes vaskisasszony és kesztes pitez. A lovag harci viseletben, láncpáncéltrikóban és címes felsőruhában van.

XIII. század

Ilözéphori „hímesánger” előkelő várurnóvel.

XIV. század

A férfi az Európában mindenütt viselt lovagi páncélban palásttal. A nő az udvari dáma öltözetében.

XIV. század

Uéső gótkes viselet. A férfi fején ún. „gugel” pállból csavart turbánseerű kalap van, a lelőgő rész nyakbavetett. A nő fején a „hennin” nevű fejkötő van. A dupla ruhán jellegzetes, korzán lelőgő ujjára látható.

Polgári viselet a uelvet reneszánsz idején.

1510.

A flamand divat hatását mutatja a képen látható női és férfiruha, amelyet parasztlak és polgárok viseltek.

1546.

Itélet férfi és hölgy
"reneszánsz" viselet-
ben.

1550.

Spanyol "reneszánsz"
férfi viselet.

1560.

Francia polgári dí-
vat.

1580.

Gazdag, flamand keres-
kedő pár.

1610.

Angol polgári vise-
let.

1620.

Francia nemesi pár, ba-
rokk viseletben.

1635.

Holland barokk viselet.

1640.

Francia barokk divata ferfi „aloues” parokával.

1680.

Nemetalöldi hispolgárok.

1695.

Német rokokó polgári viselet.

1730.

Holland iparospar.

1740.

Tugel rokokó főúri pár.

1768.

Rokoko viselet a francia
a udvarban.

1776.

Igy öltözködött az an-
gol nemes a XVIII. szá-
zad végén.

1787.

Francia forradalmi népvise-
let a „jacobinus” saphóval
és „trikolor”-tal.

1789.

Francia polgári viselet.

1791.

Angol polgári divat.

1795.

Francia polgári öltözködés.

1797.

Fr. ún. „directoir” vise-
let.

1803.

Angol közpolgári vise-
let.

1821.

„Empire” divat a napóleoni
császárság korában.

1812.

Florenti biedermeier
divat.

1833.

Északi biedermeier, a „Viktória-
kori” vagy krinolin di-
vat idején.

1839.

Közpolgári pár a késői bie-
dermeier idején.

1843.

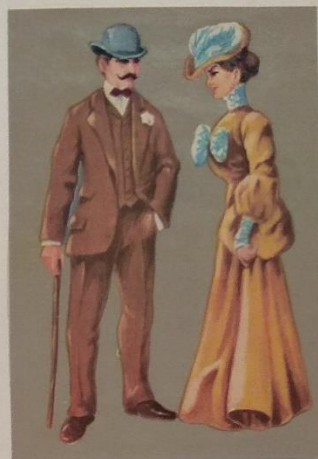
A nők elhagyták a korinolint, a férfi öltözködést az angol divat befolyásolja.

1868.

A férfiaknál: szakett, a nőknél „turnis” (farsparna) a divat.

1874.

A századforduló divatja.

1901.

A „reform” divat elterjedése.

1905.

A divatos „buljel” szoknya, és a férfiak „szirardi” kalapja.

1911.

A „modernizálás” kora, az öltözködés célszerűbbé válik.

1926.

2. A VARRÓESZKÖZÖK FEJLŐDÉSE

A ruha készítéséhez felhasznált kelmék minősége és szépsége a kultúra és művészet fejlődésével tökéletesedett. Ahogyan a ruha készítésére felhasznált anyag finomodott, ugyanúgy kellett tökéletesednie és finomodnia a varrás eszközeinek is.

A fáradtságos és bonyolult megmunkálási eljárások vezettek arra, hogy a varrás gépesítésének gondolatával már a XVIII. század végén foglalkozni kezdtek, míg végül a XIX. század közepén sikerült azt megvalósítani. Ezeknek a fejlődése azonban lassabban haladt előre, mint az egyéb technikai műveletekhez alkalmazott eszközöké. Ez részben azzal magyarázható, hogy a ruhakészítés sokkal később fejlődött önálló iparággá, mint az egyéb iparok.

A szabók egészen a XVI. századig többnyire csak kiszabták a ruhákat, a kiszabott ruhadarabok megvarrását azonban házilag végezték. Csak a XVIII. században vált általánossá, hogy a ruhának nemcsak a kiszabását, hanem elkészítését is szakemberre bízták. Ennek természetes következménye volt, hogy a női és férfi ruhakészítés különvált.

A varráshoz felhasznált tű már az ókorban a kezdetleges halszálla és a túske helyett előbb csontból, szaruból, majd később fémből készült. Alakja lapos, később hengeres rudacska volt, melynek egyik végét kihegyezték, a másik végébe pedig lyukat fúrtak és azon átfűzték a fonalat. Már a babiloniak is készítettek ilyen tűket. A fémtűk anyaga többnyire bronz volt. Évszázadok múltak el, míg a kovácsolt tűgyártásban jelentősebb változás állt be. A fémfeldolgozásban bekövetkezett forradalmi újítások nagy lendületet adtak a tűgyártásnak is. Már a XVI. században húzott drótból készítették a varrótűt, akárcsak napjainkban. Az így készített varrótűk olcsóbbak lettek és minőségük is jobb lett. Emellett azonban a bronzból készült tűk is használatban maradtak, 250 évvel ezelőtt a párizsi szabók még bronztüvel varrtak.

A varrástechnika fejlődésével a gombostűnek is jelentősége lett. Eleinte a tőrúd végére kis fémkupakot készítettek, később a XIX. században üvegfejjel gyártották.

A kézivarrás egyik nélkülözhetetlen eszközét, a gyűszűt, már az ókorban is használták. A görögországi ásatások alkalmával a mai gyűszűhöz egészen hasonló fémgyűszűk kerültek napvilágra. Ez a varróeszköz alakjában a mai napig nem ment át nagyobb változáson.

A ruharuhakészítésnek a tűn kívül fontos szerszáma az olló. Az egyszerű késpengéből keletkezett. Az ókorban bronzból gyártották, később vasból kovácsolták. Használata mindinkább elterjedt, így a célnak megfelelően mérete és alakja sokféle változást mutat. A nők az ollójukat még a XV. században is zsinórra fűzve, övükre akasztva hordták.

3. A VARRÓGÉP FELTALÁLÁSA, FEJLŐDÉSE

Ma már egészen természetes dolog, hogy a varrási munkát nagyrészt géppel végezzük, úgy a háztartásban, mint az iparban. A férfi szabóság, a női szabóság, a fehérnemű-, cipő-, kesztyű-, kalap-, szőrme-, stb. iparban, mindenütt a munka jellegének megfelelően varrógépet használnak.

Ez ma már magától értetődőnek látszik, holott a valóban használható varrógép még csak alig egy évszázadra tekinthet vissza. A varrógép rohamosan elterjedt a háztartásban, a kisiparban, majd később a gyáriparban is, sőt, elsőrendű szerepe volt a ruhaipar gyáriparrá fejlődésében azáltal, hogy megszüntette a fáradtságos és hosszadalmas kézivarrást és meggyorsította a ruházati cikkek előállítását.

A XVIII. század végén nagyobb ütemben megindult a ruházati cikkek gyártása. A szabó iparosok már nem győzték kézi erővel kielégíteni a megrendeléseket. Mindinkább előtérbe került a kézi varrás gépesítésének gondolata.

A XIX. század elején megkezdődnek a varrás gépesítésének első kísérletei. Madersperger bécsi szabómester még a kézivarrás módszerét akarja géppel utánozni. Gépe mindkét végén hegyes

és középen lyukas tűt mozgatott a szövetben. Vele kb.egy időben lép a nyilvánosság elé találmányával a francia Thimonnier szabómester. Thimonnier a horgolótűhöz hasonló kampóstűt mozgatott függőleges irányban. Lefelé lábbal, felfelé pedig rugónyomással mozgatta a tűt, amely láncöltéssel varrt. Gépével percenként közel kétszáz öltést lehetett készíteni. Az anyag mozgatása még kézzel történt.

Amerikában is folytak varrógép- kísérletek. Legjelentősebb Howe Eliás munkássága, akit a mai varrógép feltalálójának tekintünk. Neki sikerült először huroköltéssel dolgozó varrógépet szerkeszteni, amit Amerikában 1845-ben szabadalmaztatott. Azonban a kereseti lehetőségeiket féltő szabóiparosok ellenségesen fogadták a találmányt, műhelyét szétrombolták, és első gépét összetörték. Howe emiatt kedvét veszve útnak indult Angliába. Szabadalmát hihetetlenül olcsón eladta egy angol gyárosnak, és beállt hozzá műszerésznek. Itt fűzőkészítésre egy speciális varrógépet szerkesztett, de miután e munkáját befejezte, állásából könyörtelenül elbocsátották. Nagy ínség várt rá és csak nehezen sikerült visszautaznia Amerikába.

Hazatérve látta, hogy találmányát ügyesen felhasználták és megindult a varrógép-gyártás. Howe- nak csak per útján sikerült elérnie, hogy elismerjék, mint feltalálót és hogy minden eladott varrógép után 5 dollárt kapjon perbeli ellenfelétől.

Sikerét azonban nem sokáig élvezhette. Elcsigázva és megtörve a sok csalódástól és keserűségtől, 1868-ban, 48 éves korában meghalt. Ha kortársai nem is becsülték meg, az utókor hálával emlékezik meg Howe Eliásról, a varrógép feltalálójáról.

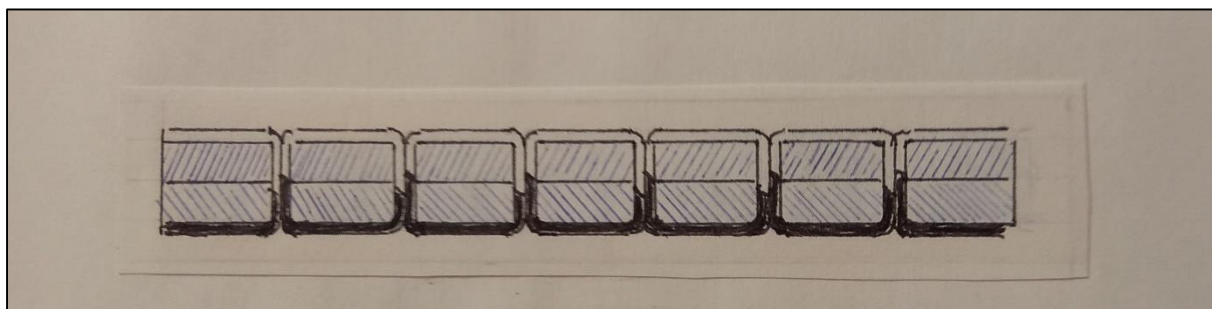
A varrógép-gyártás Howe találmánya után rohamosan fejlődésnek indult. Az első gépén még függőleges helyzetben varrták a kelmét, de 1851-ben már vízszintes önműködő kelmetovábbítóval ellátott kézi hajtású gépet készítettek. 1856ban készült el az első lábajtásos varrógép.

1865-ben újabb rendszerű gépet kezdenek gyártani. Ez kúpogaskerekkel közvetítésével meghajtott hajókás hurokfogóval volt ellátva. Ilyen gépekkel háztartásokban itt-ott még ma is találkozhatunk. Ezután került sor a kaszáshajós, majd a karikahajós varrógépek készítésére.

A XIX. század vége felé kerülnek forgalomba a központi orsós, félfordulatos varrógépek módosított cérnahúzóval. Ezek a gépek mind a háztartásokban, mind a szabóiparban hamarosan elterjedtek, sőt, villamos meghajtással a gyáriparban is felhasználták őket. A XX. század elején megjelennek a gyors járatú körforgós varrógépek, amelynek fordulatszáma már eléri percenként a háromezret Ezekkel egyidőben kezdenek gyártani különleges varrógépeket. Zegzug gomblyuk- és gombfelvarrógépek és más különleges műveletek elvégzésére alkalmas varrógépek gyártása is megindul.

Legmodernebb varrógépeket központi olajozással készítik. Fordulatszámok percenként 4500-5000.

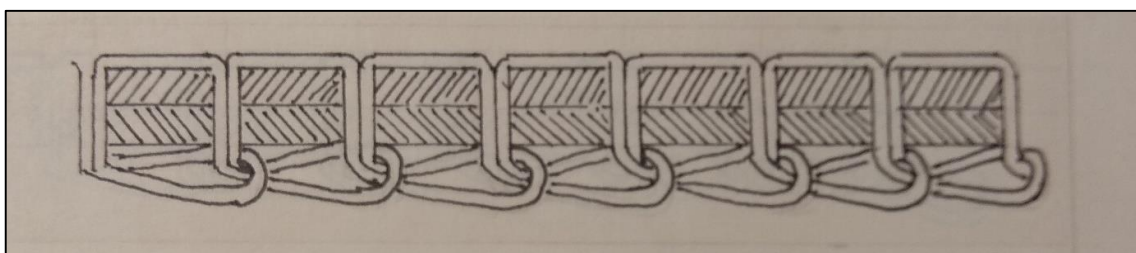
Ha megnézzük, hogy a ruházati iparban hányféle varrógéppel találkozunk, azt kell megállapítanunk, hogy ma már géppel is meglehetősen sokféle varrási művelet elvégezhető. Ha azonban vizsgálatainkat először nem a gépre, hanem a géppel elkészített öltésre korlátozzuk, akkor munkánk leegyszerűsödik, mivel minden fajta gépi öltést **két alapöltésre: a huroköltésre és az egyszerű láncöltésre** vezethetjük vissza.

HUOKÖLTÉS

Huroköltést képeznek a következő varrógépek:

- 1.Sima varrógépek
 - a, félfordulatos gépek,
 - b, körforgós gépek
- 2.Módosított sima varrógépek
 - a, tútovábbítós gépek,
 - b, kéttűs gépek,
 - c, zegzug gépek,
 - d, egyéb gépek
- 3.Huroköltésű gombfelvarró gépek
- 4.Egyenes gomblyukvarró gépek
- 5.Reteszelő varrógépek

EGYSZERŰ LÁNCÖLTÉS

Egyszerű láncöltés elvén alapuló varrógépek:

- 1.Fércelőgépek
- 2.Egyszálas, gombfelvarró gépek
- 3.Kitűző (pikírozó) gépek

Az egyszerű láncöltéssel azonban még nem zárhatjuk le a láncöltésű varrógépek sorát. Hasonló elven, vagyis hurokba fűzött hurokkal sok öltésfajtát képező varrógépet ismerünk. Például két-, és háromszálas szegőöltés, szemes gomblyuk öltése, levarró öltés.

A DIVAT VÁLTOZÁSA, VISELETTÖRTÉNET

A ruhaviselet változásait hiteles történelmi bizonyítékok alapján ismerjük. A tudomány különböző ágai hozták és hozzák közel hozzánk a régmúlt idők kultúrájának, művészetének tolmácsolása során az adott kor fejlettségére, társadalmi szerkezetére oly jellemző viseleteket. A viselettörténet tanulmányozása kultúrtörténeti ismereteink fejlesztésének elengedhetetlen része.

Viselettörténeti korok:

Egyiptomi viselet	i.e. 3000 – 500-ig
Görögországi viselet	i.e. 700 – 150-ig
Római viselet	i.e. 700 – i.u. 476-ig
Bizánci viselet	i.u. 300 – 1450-ig
Középkori románviselet	800 – 1200-ig
Középkori gót viselet	1200 – 1480-ig
Renaissance viselet	1480 – 1510-ig
Német renaissance viselet	1510 – 1550-ig
Spanyolországi viselet	1550 – 1600-ig
Barokk viselet	1570 – 1750-ig
Rokokó viselet	1730 – 1770-ig
Francia forradalom utáni kor viselete	1795 – 1804-ig
Empire viselet	1804 – 1820-ig
Biedermeier viselet	1820 – 1835-ig

Neorokokó (polgári rokokó) viselet

1835 – 1870-ig

Az egyes koroknak megfelelő viseletek képeit az előző lapokon mutattam be évszám szerint.

A fenti anyagrészt összeállításánál igénybe vettem az ipari szakmunkásképző intézetek tankönyveit.

Férfi és női szabóiparról általában és Jászapáti községen belül

A ruházati ipar legjelentősebb ágazata a szabóipar. A szabóipar férfi és női szabóiparra tagozódik. A sajátos szakmai különbség mellett, törvényesség tekintetében is lényeges különbség volt a két ipar között. A női szabóiparban lényegesen több volt a törvénytársítás (szerződés nélküli tanonctartás, jogtalan iparúzás), mint a férfi szabóiparban. Ez utóbbi megállapítással az iparokra vonatkozó leírásban részletesebben is fogok foglalkozni.

Úgy a férfi, mint a női szabóiparra is jellemző volt a nagyszámú iparúzó. Ez megállapítható a későbbiekben közölt névjegyzékekből is. A névsorokban szereplő férfi és női szabóiparosok általában az 1920-as években és ezt követően folytatták ipari tevékenységüket.

A férfi szabóiparban kifejezetten csak férfiak dolgoztak. Napjainkban már nők is szereztek férfi szabóipari képesítést. A női szabóipart nők, kisebb számban férfiak is folytatták, de munkaterületük nem volt azonos a nők munkaterületével. Erről is később még írni fogok.

Férfi szabóipar

Legjobb tudásom szerint az alább megnevezett férfi szabóiparosok működtek a község területén:

Méretes szabók

Andrási János
 Ádám Ferenc
 Ádám János
 Bárdos Balázs
 Bécsi Antal
 Bitarovszki Lajos
 Csőke Jenő
 Csőke Béla
 Demeter Ferenc
 Farkas L. Miklós
 Gönczö István
 Gulyás István
 Halmos Menyhért
 Hubai Imre
 Kalmár Sándor
 ifj. Kiss József
 Kovács Lajos
 Mihályi Gábor
 Muzamel László
 Nuber István
 Nyitrai Miklós
 Pásztor János
 Polonyi Tamás
 Réz János
 Rusvai János
 Szabari Imre
 Szatmári Andor

Vásári szabók

Ádám Kálmán
 Dósa István
 Csőke Lajos
 Csőke Sándor
 Gál Pál
 Gyenes János
 Hubai Andor
 id. Kiss József
 Medveczki Sándor
 Medveczki Béla
 Pongó Ferenc
 Réz Bertalan
 Rusvai Miklós
 özv. Tóth Kecskés Pálné
 Vágó Miklós
 Urbán Péter
 Utasi László

A férfi szabóiparokat két csoportra kell osztanunk:

1. a méretes szabók, az úgynevezett úri szabók, vagy angol szabóknak is nevezték őket
2. a vásári szabók, másnéven magyarszabók.

Az ipartörvény sem tanoncképzés, sem szakmai gyakorlat, sem ipari tevékenység tekintetében nem tett különbséget a méretes és a vásári szabók között. Működésükhöz egyaránt férfi szabóipari igazolványt kaptak. Segédvizsgán általában figyelembe vette a vizsgabizottság a sajátos képzést, de a mestervizsgán már egységes követelmények voltak. A fentebb említett kettős csoportosítást kifejezetten ipari tevékenységük indokolja.

A méretes szabók csak kifejezetten megrendelésre dolgoztak, rendszerint hozott anyagból. Egy-két mester azonban rendelkezett kisebb szövetraktárral és anyagolta is a megrendelést. Ez utóbbi tevékenység nem volt jellemző férfiszabóink ipari tevékenységére. A méretes szabók egy része nyílt üzlethelyiséggel is rendelkezett, többségük azonban úgynevezett műhelyben folytatta ipari tevékenységét.

Az egyedül dolgozó kisiparosok természetesen a megrendelt ruhadarabon minden munkát maguk végeztek el.

Akik egy tanoncot, vagy segédet alkalmaztak, a munkamegosztás természetesen más volt. A zakót, a felsőkabátot a mester maga készítette el. A segéd a nadrágot és a mellényt készítette. Ha tanonc nem volt, a zakón vagy felsőkabáton az úgynevezett kézimunka is a segéd feladata volt. Pikírozott (ma ezt kivarró öltésnek hívják), staffirozott (ma ezt levarró öltésnek hívják), jelfércet húzott, gomblyukat kötött, gombot varrt. Ha tanonc volt, a kézimunkázás annak feladata volt.

Több segédet és tanoncot foglalkoztató mester már nem ült le varrni. A megrendelőkkel foglalkozott, szabott, próbált, leigazított. A segédek között volt, aki csak nadrágot készített, aki csak mellényt varrt. Ezeket gyakran úgy hívták nadrágszabó, illetve mellényszabó. Gyakorlottabb segédek zakókon és felső kabátokon dolgoztak.

A tanoncok az első és második évben általában csak a kézimunkázást végezték és apróbb alkatrészeket készítettek (zsebléc, zsebtakaró, szorító pántok, stb.). A 3. éves tanonc már nadrág és később mellény készítésére is kapott megbízást. Zakón és felsőkabáton csak részmunkát végeztek, pl. apróbb alkatrészek és ujjá készítést.

Nadrágot és mellényt a méretes szabók sem próbáltak, csak ha azt a megrendelő kérte.

Zakók, felsőkabátok, alkalmi ruhadarabok, pl. szmoking, általában két próbával készültek.

Használatos férfiruha darabok

Nadrágok

a) Hosszúnadrág (pantalló)	A hosszúnadrág a legkedveltebb ruhadarab a nadrágok közül, mert mindenfajta zakóhoz viselhető. Készülhet hajtókával vagy anélkül.
b) Bricsesznadrágok (csizmanadrág)	Térdtől lefelé szorosan a lábszárhoz simul, és ott gombolással csukódik. Térden felül bővülő ívelt formát kap.
Községünkben sima szabású csizmanadrág is készült.
c) Golfnadrág (térdnadrág)	Térd alatt ábuggyanó, legkedveltebb sportnadrág. Az alját keskeny pántba foglalva rögzítik a lábszárhoz.

Mellények

a) Egysoros mellény	Mellközépen gombolódik. Az alja elől hegyes szögben végződik.

- b) Kétsoros mellény 6-8 cm átmenettel, felfelé széttartó irányú elejét két sor gombolás díszíti. (Jobb oldalt a gomboló sor, bal oldalon a díszgombsor.)
- c) Szalonmellények Szalonmellényeknek a frakk- és szmoking mellényeket nevezzük. Rendkívül mély nyakkivágással, sálkihajtóval készülnek. A frakk-mellény rendszerint fehér piké anyagból, a szmokingmellény az öltöny anyagból készül. (Újabban szmokinghoz is viselnek fehér mellényt.)

Zakók

- a) Egysoros zakó A mellközépen gombolódik. Az eleje vonal a mellközéptől 1.5 cm- t ér át. Az eleje alját általában lekerekítve készítik. A kihajtójának felső vége rendszerint tompaszögű.
- b) Kétsoros zakó Eleje 7-8 cm-t is átmege a mellközépen és két gombsorral készül. Előfordul, hogy a felsógomb nem gombolódik, csak díszül szolgál. Az eleje széle és aljavonala minden esetben derékszöget alkot. A kihajtójának felső vége hegyesszögű.
- c) Sportzakó Kihajtója minden esetben tompaszögű. Készül külön szabott vállrésszel, hátövvel, ráncokkal, berakásokkal, hasítékkal, vagy anélkül.

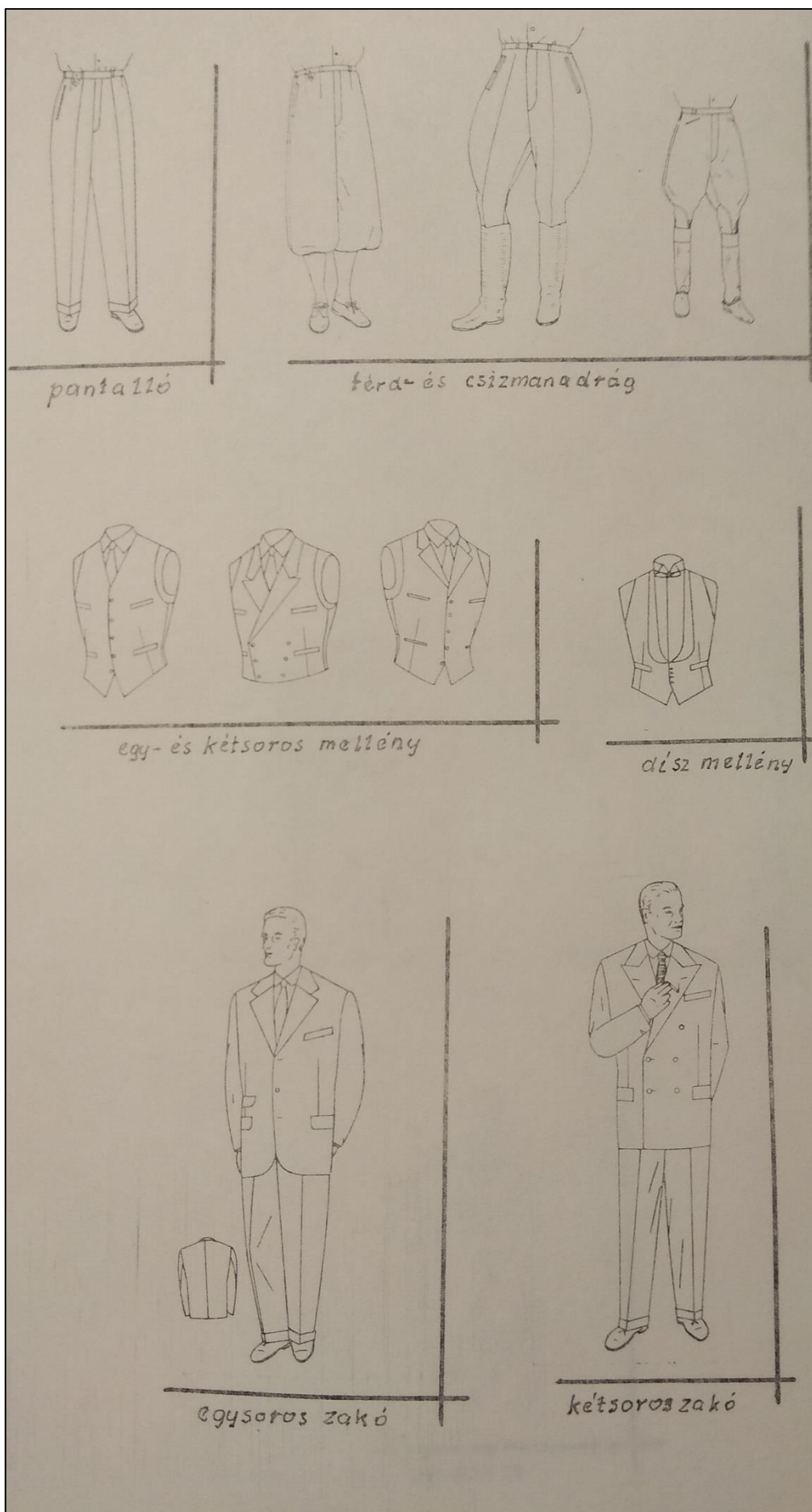
Felsőkabátok

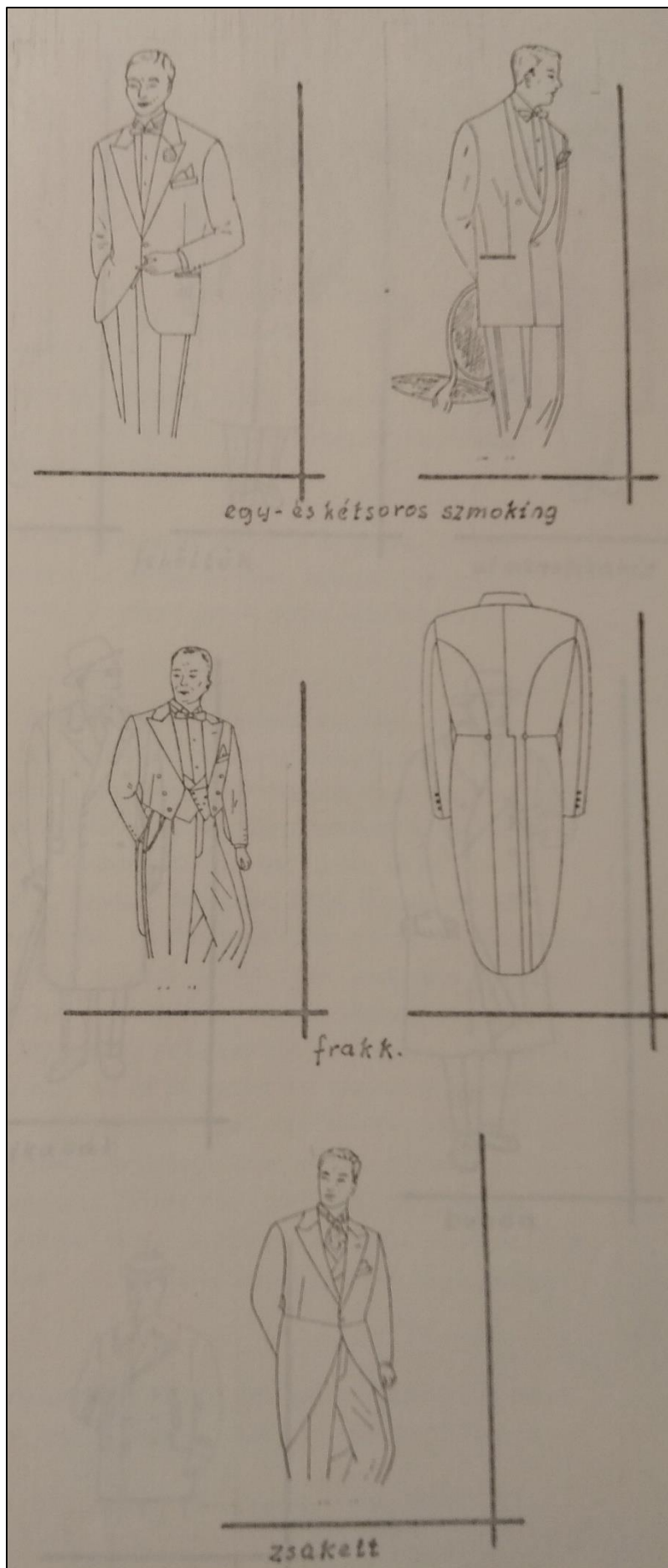
- a) Felöltő Őszi és tavaszi viselet, raglán, vagy bevarrott ujjal, készül félig bélelten (plakkal), vagy végig selyem béléssel.
- b) Átmeneti kabát Átmeneti időszakban kora tavasszal, vagy késő ősszel viselik. Vastag szövetből, félig, vagy végig bélelve készül. Széles kihajtója és gallérja felhajtva jól véd szeles időben.
- c) Télkabát Vastag szövetből, közbéléssel (vatelin) végig bélelve készül. Ismert egy és kétsoros formája.
- d) Rövid télkabát (mikádó) Általában vidéken kedvelt viselet. Közbéléssel végig bélelve kétsoros viselet. Gyakran készítik szőrmeállérral és szőrmebéléssel is.

Társasági öltönyök (szmoking, frakk, zsakett)

- a) Szmoking Egysoros és kétsoros formában készülhet. Az egysoros szmoking a zakóhoz hasonló hegyesszögű fazonnal, a kétsoros sálgallérral készül. A fazon és a sálgallér vastag, fényes selyemmel fedett.
- b) Frakk Jellegzetessége, hogy az eleje részei elől nem érnek össze, a derékvonal alatt 8-9 centire hegyesszögben végződnek. A kihajtókat selyemmel fedik. A gombok a frakk elején csak

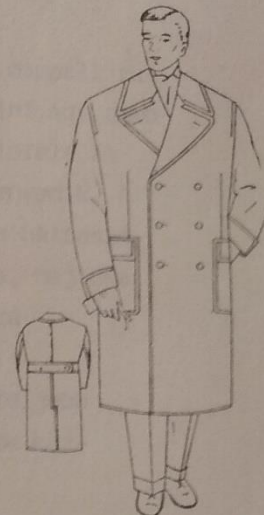
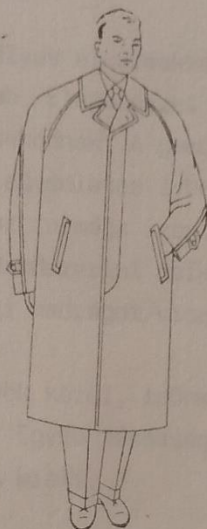
dízként szolgálnak. A hátrész fecskefarok formában a térdhajlás alá ér. A frakkhoz és szmokinghoz tartozó nadrág hajtóka nélkül készül. A nadrágok oldalvarrásait 1.3- 1.5 cm széles rátűzött fekete selyemszalaggal díszítik.

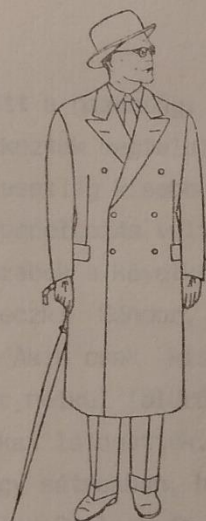

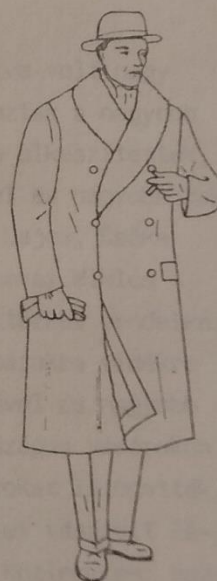
felöltök

átmenetikabát

télികabát

bunda

mikádó

c) Zsakett

Ünnepélyes alkalmakkor viselt nappali ruhadarab. Elejerészei rendszerint egy gombbal csukódnak. A gombolástól lefelé az eleje egyenletes ívben elkeskenyedik. A hátrész formája azonos a frakk hátrészával. Rendszerint csíkos fekete, hajtóka nélküli nadrágot viselnek hozzá.

Méretes szabóink a társasági öltönyök közül, időnként, legfeljebb szmoking készítésére kaptak megrendelést. Egyéb társasági öltönyök községekben nem készülnek megrendelés hiánya miatt. A vásári, vagy magyarszabók általában raktárra dolgoztak. Kisebb mértékben azonban megrendeléseket is elkészítettek. Általában rendelt munkákat is konfekció módszerrel, és rendszerint próba nélkül készítették el.

A vásári szabók között a gazdasági helyzetüket tekintve volt nagy különbség. Akik nem rendelkeztek megfelelő tőkével, bedolgoztak a nagyobb raktárral rendelkezőknek, esetleg kisebb megrendeléseket is elkészítettek, de fő kereseti forrásuk a bedolgozás volt. Megfelelő tőkével és nagyobb raktárral rendelkező vásári szabók a következők voltak: Csőke Lajos, Csőke Sándor, Gyenes János, Medveczki Sándor, Medveczki Béla, Rusvai Miklós és özv. Tóth Kecskés Pálné. Akik csak kisebb tőkével és raktárral rendelkeztek, rendszerint csak sátor nélkül földről árusítottak, vásárookra vidékre nem jártak, csak hetipiacokat látogattak. Akik nagyobb tőkével és nagyobb raktárral rendelkeztek, nagy sátrokban, hetipiacokon és országos vásárokon értékesítették áruikat. Főleg Szolnok és Heves megyei vásárokat látogatták, de elszórtan más megyékben is megfordultak. Igen nagy terület vásárait látogatták. Hetipiacon csak helyben Jászapátin árusítottak. Közlekedési eszközük lovaskocsi volt. Ez indokolta tette, hogy távolabbi helyekre már előző nap délután, vagy este elinduljanak. Ez főleg helyfoglalás miatt volt részükre fontos. A vásárolás sok időt és fáradságot igénylő tevékenység volt.

Munkájukhoz szükséges anyagokat a kisebb tőkével rendelkező iparosok helyi kereskedőktől vásárolták meg. A nagyobb tőkével rendelkezők nagykeresektől vásároltak. Természetesen az utóbbi beszerzési forma lényegesen előnyösebb volt. A helyben vásárló kisiparos az adott anyaggal hasznot nem tudott biztosítani, csak a munkabérét számolhatta fel ha versenyképes akart lenni a nagyobb tőkével rendelkezőkkel szemben.

A vásári szabók általában olcsóbb pamut anyagokból dolgoztak. Nyári és munkaruhák készítéséhez általában úgynevezett cejg anyagot használtak. Ezek az öltönyök mellénnyel készültek.

Ünnepi ruháknak olcsóbb szöveteket és posztókat dolgoztak fel, Felöltőket, átmeneti kabátokat, alkalmi ruhadarabokat nem készítettek.

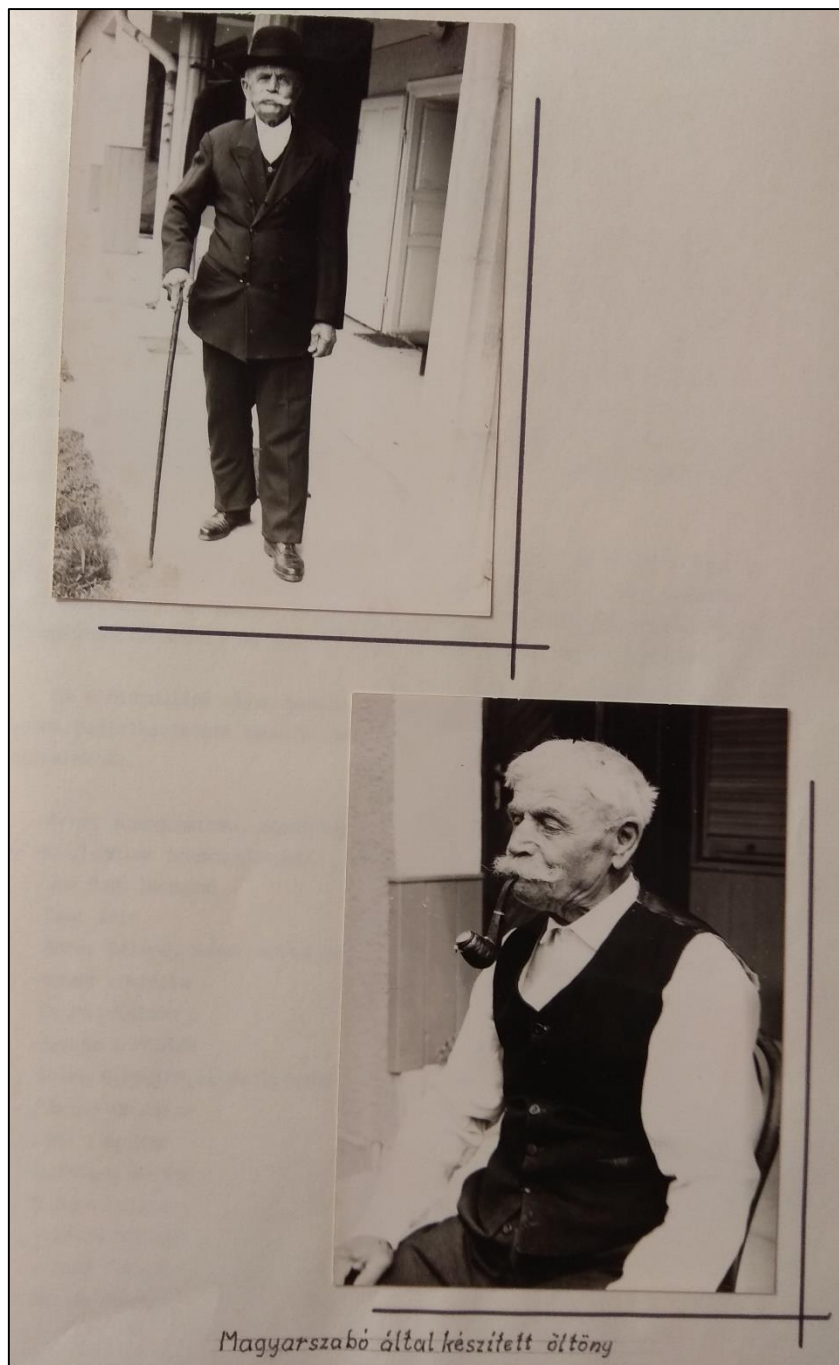
Raktárra csak rövid télikabátot (mikádót) állítottak elő. Ennek anyaga olcsóbb posztó, a bélése flanel, a melegbélés vatta volt ami a flanel bélésére rá volt tűzve.

Az általuk készített ruhadarab általában a következők voltak:

- pantalló csak hajtóka nélkül,
- csizmanadrág sima, vagy ritkábban bricsesz,
- mellényeket csak az öltönyök anyagából készítették,
- zakók és télikabátok szinte kivétel nélkül csak kétsoros kivitelben készültek.

A vásári szabók kézivarrásokat, a gomblyuk kötés és gomb felvarráson kívül, nem alkalmaztak. Az egyes ruhadarabokat gépi varrásokkal készítették el, pl. pikírozás (kivarrás) helyett gépi kitűzést alkalmaztak. Fércernát nem használtak.

A megnevezett vásári szabók már kihaltak és az ilyen irányú tevékenység a 60-as években teljesen megszűnt községünkben.

Női szabóipar

Mint bevezetőmben már említettem, a női szabóiparúzókre is jellemző volt a nagy létszám. Azt is említettem a női szabóiparban sok volt a törvénytelen. Ez két területen mutatkozott meg, a jogtalan iparúzás és a szerződés nélküli tanonctartás. Községünkben legalább annyi iparigazolvány nélkül dolgozó jogtalan iparúzó (úgynevezett kontár) dolgozott, mint amennyi legálisan dolgozó kisiparos volt. Az ellenük folytatott hivatalos eljárás nem sok eredménnyel járt. Törvénytelen tevékenységüket nehéz volt bizonyítani. Arra hivatkoztak, hogy szívességből, díjtalanul végezték tevékenységüket. Tevékenységük a legálisan működő iparosokra rendkívül káros volt, mert közterhet nem viseltek és így lényegesen olcsóbban tudtak dolgozni.

A tanonctartás területén mutatkozó törvényteleneket maguk a legálisan működő iparúzók követték el. Sokan közülük, különösen a téli hónapokban, tanoncszerződés nélkül tartottak

tanoncokat. Legtöbb esetben az ilyen oktatás csak hónapokig tartott és ezért a kisiparosok tandíjat kaptak.

De előfordultak olyan esetek is, hogy szabályosan, tanoncszerződés alapján foglalkoztatott tanulók oktatásáért is a szülők tandíjat fizettek a mestereknek.

A női szabóiparban, ugyancsak a 20-as évektől kezdve, emlékezetem szerint az alábbiak tevékenykedtek:

özv. Bagi Dezsőné	özv. Kovács Lajosné, Szelényi Mária
Bagi Imre	Nagy Lukács
Béres Béláné, Kakuk Viktória	Pásztor Piroska
Béres Viktória	Pokorni Istvánné, Krizsó Mária
Csintó Kálmán	Stern Margit
Farkas L. Miklós	Stern Józsefné
Fatér Györgyné, Illés Erzsébet	Sturcz Erzsébet
Fábicz Mihályné	Szilágyi Antalné, Pásztor Piroska
Gaál Lászlóné	Tóth K. Julianna
Guttmann Béláné	Urbán Mihályné, Béres Viktória
Gyenes László	Utasi Nővérek
Ivanics Miklós	Vincze Lajos
Juhász Ferenc	Kiss Lászlóné
Kollár Teréz	

Jászapátin a női szabók közül Nagy Lukács rendelkezett jelentős nagyságú készáru raktárral és nyílt üzlethelyiséggel. Az őszi és téli hónapokban rendszeresen járta a környék országos vásárait. Általában télikabátok árusításával foglalkozott. Az olcsóbb árut a nagykereskedőktől szerezte be, a jobb minőségű kabátokat a saját műhelyében állította elő. Üzleti tevékenysége mellett megrendelésekkel is foglalkozott. Rajta kívül a többi kisiparos csak hozott anyagból, megrendeléssel foglalkozott.

A női szabóiparban is csak úgy, mint a férfi szabóiparban, a tevékenység alapján két területet különböztetünk meg:

1. francia szabók
2. angol szabók

A francia szabóságot általában a nők folytatták. Angol munkát csak nagyon kevesen és ritkán végeztek.

A férfiak többsége, mint angol- francia szabók működtek, bár zömében túlnyomóan csak angol munkát végeztek.

A francia szabósághoz tartoztak a szoknyák, a blúzok, az egybeszabott ruhák és a kis kosztümök készítése.

A szoknyák

A szoknyáknak a formájukat tekintve több változatuk volt:

- a) egyenes vonalú, sima szoknyák,
- b) rakott szoknyák,
- c) hólos szoknyák,
- d) húzott szoknyák,
- e) félkör szoknyák,
- f) kör, vagy harang szoknyák.

a) A sima szoknyák anyaga általában vékonyabb szövet, ritkábban selyem és még ritkábban bársony volt.

A sima szoknyák bőségét a csípőbőség határozta meg. A nagyon fontos derékbőséget megfelelő szűkítő varrásokkal lehetett biztosítani. A sima szoknyák készültek öv nélkül, úgynevezett övszalag bedolgozásával, és készültek övbe dolgozva.

b) A rakott szoknya anyaga vékonyabb szövet, esetleg selyem volt. A rakott szoknyákat körberakás jellemezte, de készültek kevesebb rakással díszített szoknyák is. A rakott szoknyák minden esetben a derékvonalon övbe dolgozva készültek.

c) A hólos szoknyáknál a berakások nem egy oldalra képződtek, mint a rakott szoknyáknál, hanem két-két rakás szembefordulva képezték az úgynevezett hólokat. Egyébként a hólos szoknyák elkészítésére ugyanazok az adatok vonatkoztak, mint a rakott szoknyákra.

d) A húzott szoknyák anyaga általában karton vagy vászon volt. A húzott szoknya anyagának bősége legalább a csípőbőség másfélszerese volt. Ezt a bőségtöbbletet kézi vagy gépi húzással (minden esetben kétsoros húzással) kellett leszűkíteni a derékbőség méretére. A húzott szoknyák derékvonalát minden esetben övbe kellett foglalni.

e) A félkör szoknya az elnevezését azért kapta, mert a kiszabott, kiterített anyaga félkör palástnak felelt meg. Anyaga vékony szövet, vászon, vagy selyem volt. A derékvonalat övbe kellett bedolgozni. A jól szabott félkör szoknya alja egyenletes, szép hullámvonalakat vetett az alakon.

f) A kör vagy harang szoknya anyaga általában selyem volt. A kiszabott anyag kiterítve a kör teljes palástjának felelt meg. Az aljánál természetesen dupla mennyiségű hullám keletkezett, mint a félkör szoknyánál. Az alja rendszerint rolniba volt eldolgozva. A derékvonal övbe dolgozva készült.

Blúzok

A blúzok anyaga vékony szövet, bársony, selyem, vászon, karton a leggyakoribb.

A blúzok különböző szempontok szerint csoportosíthatók.

Szabás szerint lehet bevarrott ujjú, japán szabású, ritkábban raglán szabású.

Formájuk szerint lehetnek hosszú és rövid ujjúak.

A bevarrott ujjak lehetnek simák, a csuklóra szűkítettek. Lehetnek a karöltőnél ráncoltak, vagy készülhetnek kisebb rakásokkal (sonkaujj), de lehetnek a bevarrott hosszú ujjak alul bővítettek simán, lezseren hagyva, vagy beráncolva kézellőbe (mandzsettába) esetleg keskeny pántba foglalva.

A bevarrott rövid ujjaknak is különböző formáit ismerjük, lehetnek teljesen sima ujjak, vagy az alján hajtókéval ellátottak.

Selyemből, vagy hasonló vékony anyagból készült rövid ujjak lehetnek a karöltőnél és az aljánál is ráncoltak, az aljánál gumiba, vagy keskeny pántba foglalva.

Ismerünk olyan megoldást is, hogy a karöltőnél sima, az aljánál húzott, vagy fordítva, az aljánál sima és a karöltőnél ráncolt.

Japán szabásnál az ujjá egybe van szabva az elejével, illetve a hátával, tehát karöltő nincs. A japán szabású blúz is lehet hosszú vagy rövid ujjú.

Raglán szabásnál a vállrész úgy az elejénél, mint a hátánál az ujjával egybe van szabva. Ez is lehet hosszú, vagy rövid ujjú. Ezt a szabásformát általában csak szövetből készült blúzoknál alkalmazták.

A blúzok lehetnek bebújósak vagy elől nyitottak.

A blúzok készülhetnek sima nyakkal, különböző formájú gallérral, sálgallérral és fazonos kivitelben.

Még annyi eltérést különböztetünk meg a blúzoknál, hogy lehetnek bekötősek, vagyis az alja a szoknyán belül helyezkedik el. Lehet kikötős, amikor az alja a szoknyán kívül található.

Ruhák

A ruhák anyagára, szabására, formájára, stb. vonatkozó leírások teljesen megegyeznek a blúzoknál meghatározott leírásokkal. Kiegészítésként meg kell említeni, hogy a ruhák lehetnek derékban elvágottak, vagy egybeszabottak. Lehetnek övvel, vagy öv nélkül viselhetők.

Annyit még meghatározhatunk, hogy vannak munkaruhák, otthoni ruhák, utcai és társasági ruhák, valamint estélyi ruhák.

Kiskosztümök

A kiskosztüm kétrészes ruhadarab. Viselete általában utcán és társasági összejöveteleken szokásos.

Anyaga lehet vékonyabb szövet vagy vastagabb selyem.

Kiskosztümöknél a szoknya formája rendszerint egyenes vonalú. A felsőrész lehet hosszú, vagy rövid ujjú. Lehet sima nyakkal, sálgallérral, vagy fazonos megoldással. Csak egysoros, eleje középen záródó formája ismert.

A hossza általában kevéssel a derékvonal alatt fejeződik be.

A kosztümkabáttól eltérően, minden esetben béleletlen, könnyed kidolgozású. Még a fazonos rész is esetleg csak vékony merevítő anyag alkalmazásával készül.

Francia- angol női szabók

Mint már említettem, az úgynevezett angol munkákat a férfiak végezték. Azt is említettem elvéve a férfiak is készítettek francia munkákat is. Ez azt jelenti, hogy a nők által készített francia munkák közül csupán az úgynevezett szövetből készült ruhadarabokat készítették. Elsősorban szoknyákat, ami a kosztümnek szoros tartozéka. Egész ruhát már csak ritkábban készítettek. Szöveten kívül más anyagból (selyem, vászon, stb.) nem dolgoztak.

Munkaterületük jellemző ruhadarabjaik a kosztümök és a kabátok voltak.

Kosztümök

A kosztüm kétszeres ruhadarab, általában vékonyabb szövetből készülnek.

A kosztümökhöz csak egyenes vonalú, sima szoknyákat készítettek. A női kosztümkabátok egysorosak voltak, a kétsoros fazon ismeretlen volt.

A nyakrészek általában férfifazonosak voltak, de ritkán készültek sálgallérral is.

A kosztümkabátok leggyakoribb szabásformája angolos volt. A kabátujjak, szinte kivétel nélkül kétvarrásos kivitelben készültek. A kabát eleje alávásznazott volt, a fazonrész kivarrott (pikírozott), de sohasem volt az eleje vásznazással merevített, mint a férfizakók. A gomboláshoz ritkán használtak kötött gomblyukat, a szegett gomblyuk volt a divat.

Kabátok

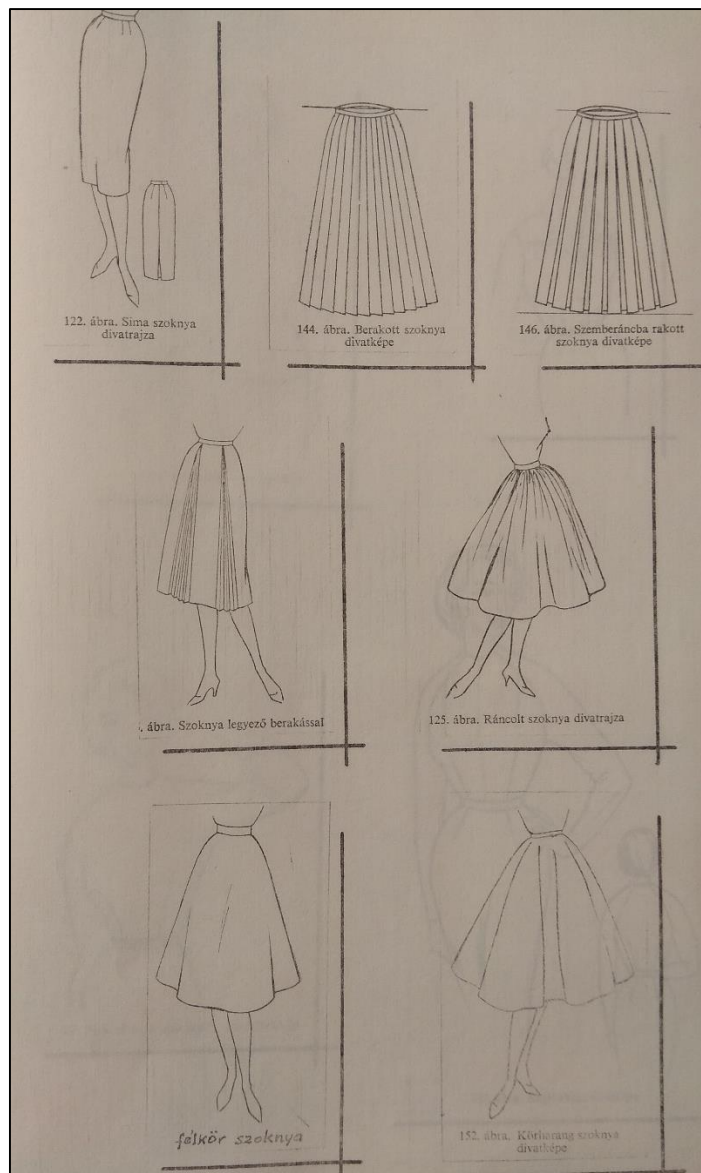
A női szabók gyakorlatában átmeneti kabát készítése nem fordult elő. A női viseletben nem volt szokásos az átmeneti kabát használata. Az időjárásnak megfelelően tavaszi, illetve télikabátot viseltek. A tavaszi és télikabát elkészítésénél lényeges eltérést a kabát anyaga jelentette. A tavaszi kabát általában könnyebb, a télikabát nehezebb, vastagabb anyagból készült.

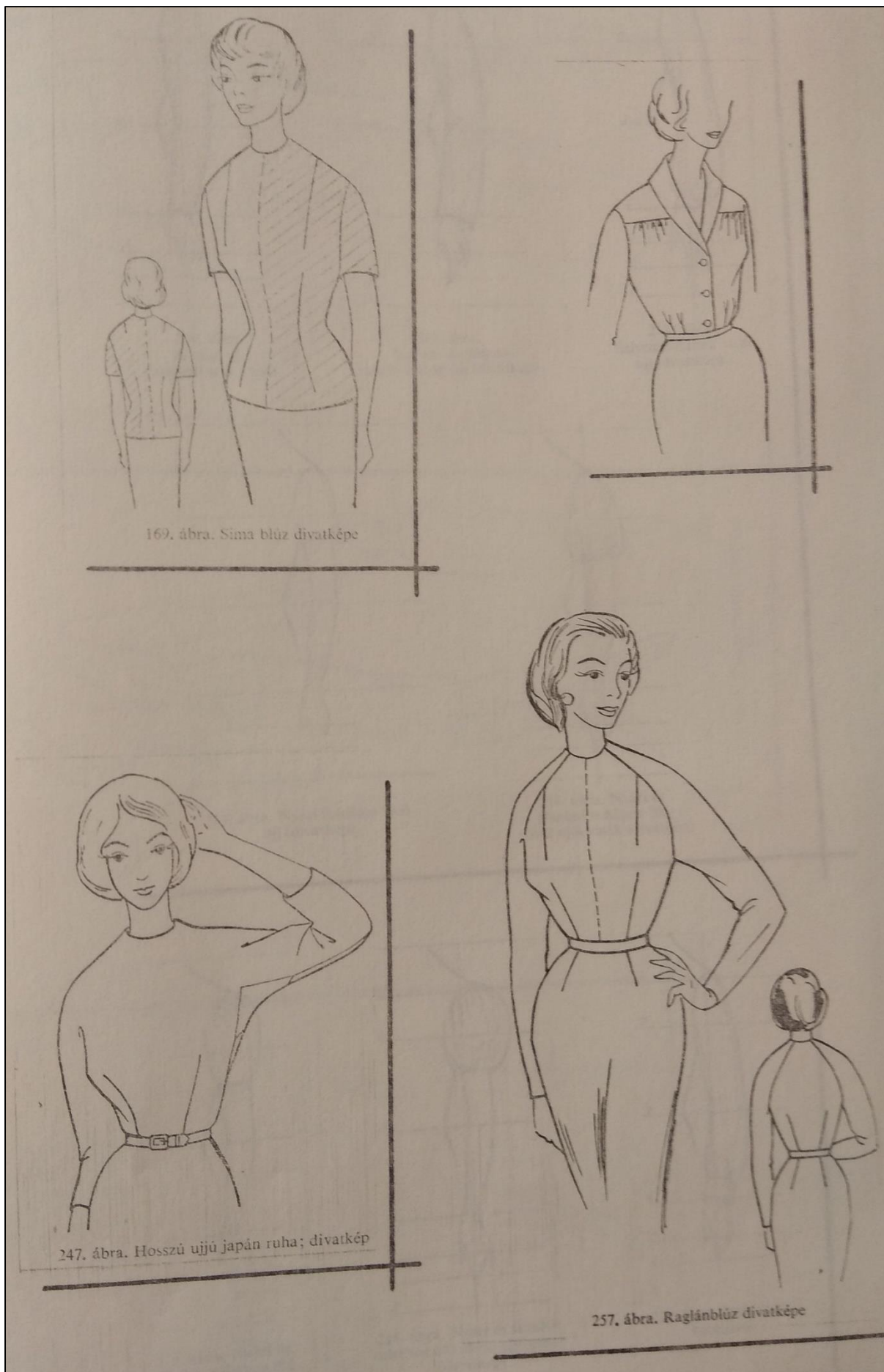
A női tavaszi kabátok nem készültek bélés nélkül, csak végig béleléssel. A télikabátok természetesen meleg közbéléssel készültek.

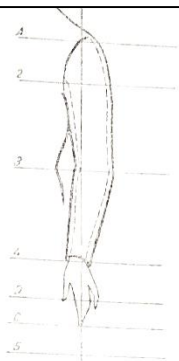
Úgy tavaszi, mint a télikabátok egyaránt készültek egysoros és kétsoros kivitelben. Mindkét esetben a kabátujjak egyvarrásosak voltak.

A divatnak megfelelően, főleg tavaszi kabátok készültek japán, vagy raglán szabással is. Mindkét kabátfajtánál a gomblyukak szegették voltak.

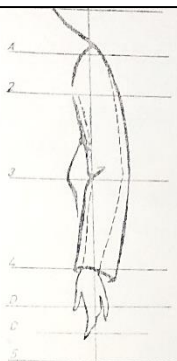
Községünkben nőknél is előfordult a rövid, bőrbéléses télikabát viselése.

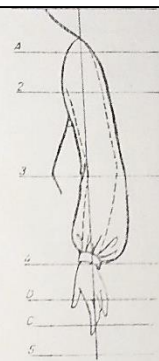

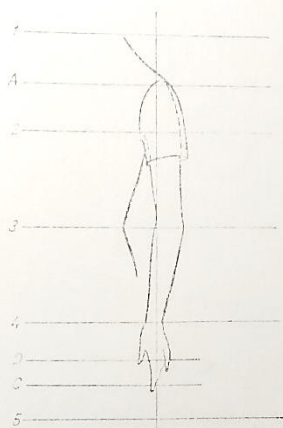
210. ábra.
A blúz ujj
részjelése a karral

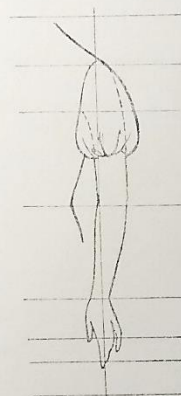
211. ábra.
Szövet- és vászon-
ruhához való ujj (divatkép)

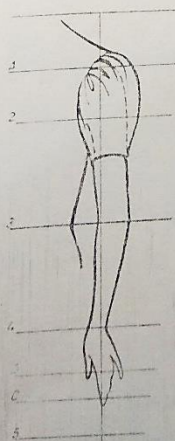
212. ábra.
Selyemruhához való
ujj (divatkép)

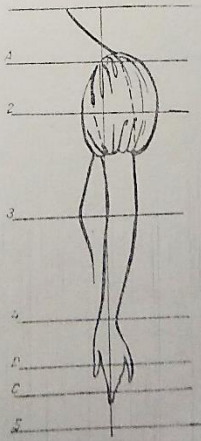
213. ábra. Nyári ruhához való
ujj (divatkép)

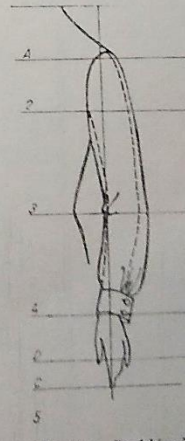
214. ábra. Nyári és
alkalmi ruhához illő
rövid ujjformák (divatkép)

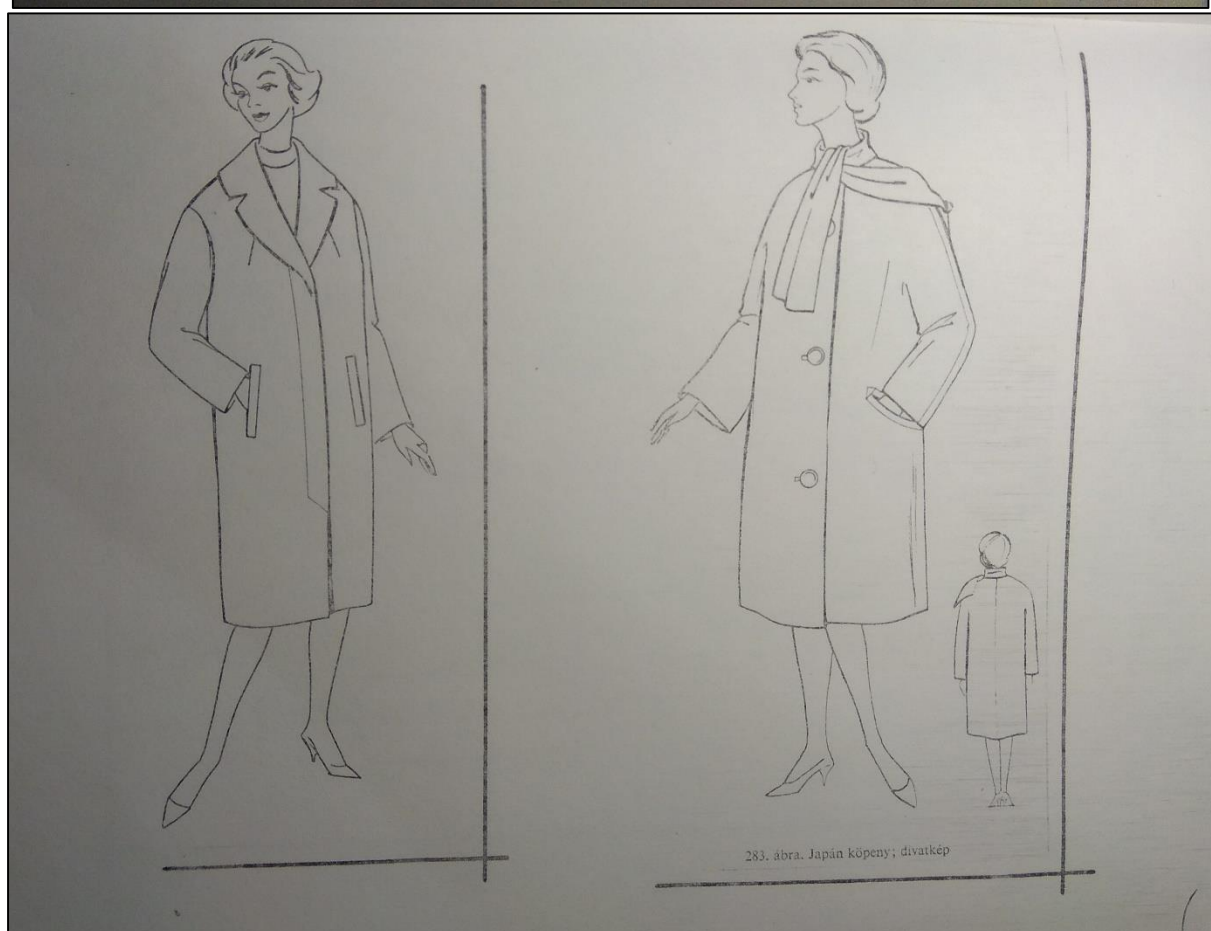
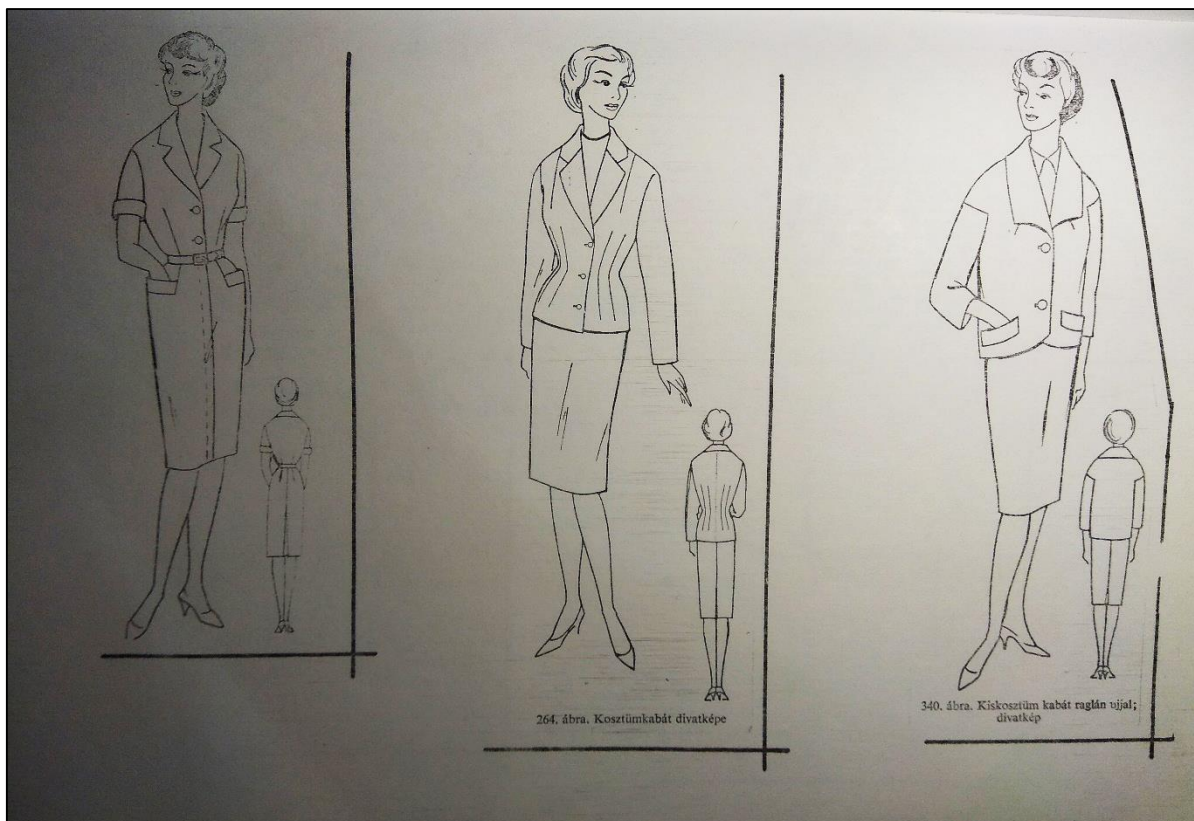
215. ábra. Nyári és
alkalmi ruhához illő
rövid ujjformák
(divatkép)

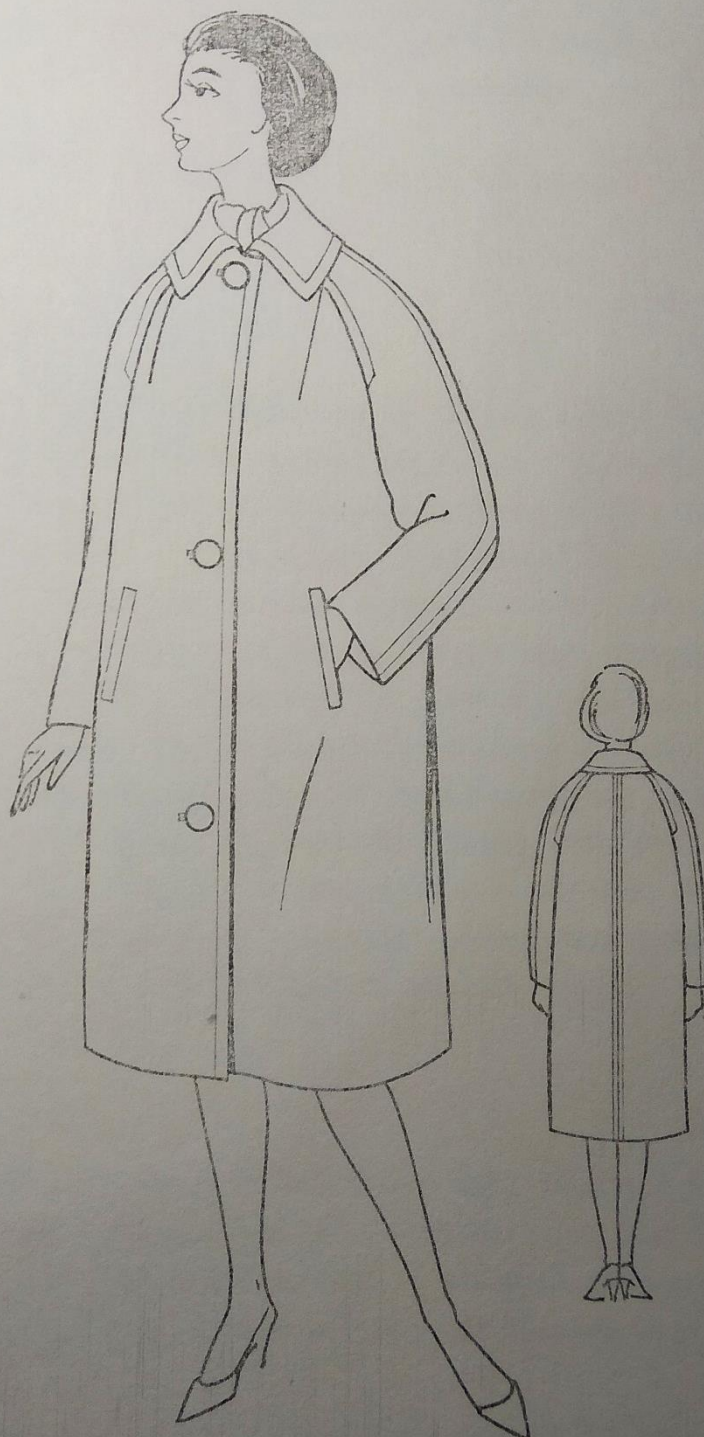

216. ábra. Nyári és alkalmi
ruhához illő rövid ujjformák
(divatkép)

217. ábra. Ingblúzujj
kékkel

287. ábra. Raglán vonalú kabát, divatkép

A TANONCKÉPZÉSRŐL

Úgy a férfi, mint a női szabóiparban az 1940-es évekig a tanonciskolai képzés igen sok kívánnivalót hagyott maga után. Tanonciskolában a szakmai ismeret és anyagismeret oktatása csak érintve volt. A szakrajz anyaga is elsősorban mértani rajzok voltak. A szakmával kapcsolatos rajzokat mintalapokról készítették. Ilyenek voltak pl. zseb, zsebtakaró, zsebléc, tehát apróbb alkatrészek rajzolása. Ruhadarabok szerkesztésével nem foglalkoztak. 1950 után a tanonciskolai képzés lényegesen megváltozott. Tananyag lett a szakrajzban a különböző ruhadarabok méret utáni szerkesztése. Szakmai ismeretben elméletben is foglalkoztak már az egyes ruhadarabok elkészítésének módjával. Anyagismeretben tananyag lett a különböző textíliák részletes ismertetése pl. az alapanyagok eredetének ismertetése, a fonalgártás, a szövés folyamata, a megszőtt anyagok kikészítése, a különböző alapanyagú szövetek tulajdonságainak megismerése.

A MESTERVIZSGÁRÓL

A férfi és női szabóiparban is az 1930-as évek vége felé a Jászapáti és Vidéke Ipartestületnél is megalakultak a mestervizsga bizottságok. A bizottságok tagjai helybeli mesterek voltak. A vizsgabizottság elnöke a Debreceni Kereskedelmi és Iparkamara kiküldött képviselője volt. A mestervizsga anyaga szakrajz készítése, gyakorlati munka, költségvetés készítése, az ipartörvények fontosabb részeinek ismerete, adó és társadalombiztosítási ismeretek voltak.

A SZABÓIPARI TEVÉKENYSÉG ALAKULÁSÁRÓL RÖVIDEN

Az 1960-as években Jászapátin megalakult a Ruhaipari KTSZ. Ezután a magán kisiparosok létszáma lényegesen lecsökkent.

Megszűnt a kisiparosok piacra és vásárookra való járása, tehát a raktárra való termelés.

Az 1970-es években már csak egész kevés számú férfi és női szabó magán kisiparos dolgozik. Tanoncokat, segédeket már azok sem foglalkoztatnak.

A textil és ruházati iparral kapcsolatos takács, kékfestő és szücsipari összeállítás külön- külön füzetekben találhatóak.

A dolgozatot változtatás nélkül – 2018 nyarán Palócz Dorina, a Miskolci Egyetem harmadéves hallgatója másolta.